

Европейски парламент Parlamento Europeo Evropský parlament Europa-Parlamentet Europäisches Parlament Euroopa Parlament Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο European Parliament Parlement européen Parlaimint na hEorpa Europski parlament Parlamento europeo Eiropas Parlaments Europos Parlamentas Európai Parlament Parlament Ewropew Europees Parlement Parlement Europejski Parlamento Europeu Parlamentul European Európsky parlament Evropski parlament Euroopan parlamentti Europaparlamentet

EUROPOS VADOVŲ TARYBA

Europos Vadovų Taryba, kurią sudaro valstybių narių arba jų vyriausybių vadovai, užtikrina Europos Sąjungos vystymuisi būtina postūmį ir apibrėžia bendrąsias politikos gaires. Komisijos pirmininkas taip pat yra Europos Vadovų Tarybos narys, tačiau jis neturi balsavimo teisės. Prasidedant Europos Vadovų Tarybos susitikimui, jai skirtą kreipimosi kalbą perskaito Europos Parlamento pirmininkas. Europos Vadovų Taryba tapo Sąjungos institucija remiantis Lisabonos sutartimi, pagal kurią jai suteikta ir ilgalaikio pirmininkavimo teisė.

TEISINIS PAGRINDAS

Europos Sąjungos sutarties 13, 15, 26, 27 straipsniai ir 42 straipsnio 2 dalis.

ISTORIJA

Šiandieninė Europos Vadovų Taryba yra ES valstybių narių arba jų vyriausybių vadovų aukščiausiojo lygio konferencija. Pirmas toks Europos aukščiausiojo lygio susitikimas įvyko 1961 m. Paryžiuje, o nuo 1969 m. jie tapo dažnesni.

1974 m. vasarį Paryžiuje vykusiame Europos aukščiausiojo lygio susitikime buvo nuspręsta, kad šie valstybių arba vyriausybių vadovų susitikimai turėtų būti rengiami reguliariai ir vadinami Europos Vadovų Tarybos susitikimais, pastarajai suteikiant įgaliojimus tvirtinti bendrą požiūrį į tai, kaip turėtų būti sprendžiamos Europos integracijos problemos, ir užtikrinti tinkamą ES veiklos koordinavimą.

Į Bendrijos sutartis Europos Vadovų Taryba pirmą kartą buvo įtraukta Suvestiniu Europos aktu (1986): jame buvo apibrėžta jos sudėtis ir numatyta, kad ji posėdžiauja dukart per metus.

Mastrichto sutartyje (1992) oficialiai įtvirtintas jos vaidmuo ES instituciniame procese.

Visateise ES institucija Europos Vadovų Taryba tapo remiantis Lisabonos sutartimi (ES sutarties 13 straipsnis), kurioje buvo apibrėžti jos uždaviniai, t. y. deramai skatinti Sąjungos vystymąsi ir nustatyti bendrąsias politikos gaires bei prioritetus (ES sutarties 15 straipsnis). Europos Vadovų Taryba ir Europos Sąjungos Taryba (toliau – Taryba) yra susitarusios dalytis ES biudžeto II skirsniu (Finansinio reglamento 43 straipsnio b punktas). Dėl to bendrajame biudžete yra tik dešimt, o ne vienuolika skirsnių, nors Europos Vadovų Taryba ir Taryba yra atskiros institucijos.

ORGANIZACINĖ STRUKTŪRA

Europos Vadovų Tarybą sušaukia jos pirmininkas, o sudaro 27-ių valstybių narių arba jų vyriausybės vadovai ir Komisijos pirmininkas (ES sutarties 15 straipsnio 2 dalis). Jos darbe dalyvauja Sąjungos vyriausiasis įgaliotinis užsienio reikalams ir saugumo politikai. Prieš prasidedant Europos Vadovų Tarybos susitikimui, kreiptis į ją paprastai pakviečiamas Europos Parlamento pirmininkas (SESV 235 straipsnio 2 dalis).

Pirmininką Europos Vadovų Taryba išsirenka pati dvejų su puse metų kadencijai, kuri vieną kartą gali būti atnaujinta. Jis atstovauja ES užsienyje.

Paprastai sprendimai Europos Vadovų Taryboje priimami bendru sutarimu, tačiau į svarbias pareigas skiriant asmenis (visų pirma Europos Vadovų Tarybos pirmininką, renkant kandidatą į Europos Komisijos pirmininko pareigas, skiriant Sąjungos vyriausiąjį įgaliotinį užsienio reikalams ir saugumo politikai bei Europos Centrinio Banko (ECB) pirmininką) sprendimai priimami kvalifikuota balsų dauguma.

Europos Vadovų Tarybos susitikimai paprastai rengiami bent keturis kartus per metus. Nuo 2008 m. ji susitinka dažniau. Tai ypač pasakytina apie finansų krizės ir vėliau kilusios euro zonos skolos krizės laikotarpį. Pastaruoju metu itin daug dėmesio Europos Vadovų Taryba skyrė ir migracijos srautams į ES bei vidaus saugumo klausimams.

Nuo 2016 m. valstybių bei vyriausybės vadovai susitinka ir ES 27 sudėtimi – be Jungtinės Karalystės. Iš pradžių – iki 2017 m. kovo, kai Jungtinė Karalystė oficialiai pranešė apie išstojimą iš ES pagal ES sutarties 50 straipsnį – šie susitikimai buvo neoficialūs. Po šio pranešimo greta eilinių susitikimų buvo surengti keli oficialūs Europos Vadovų Tarybos (50 straipsnis) susitikimai ES 27 sudėtimi.

Be to, Europos Vadovų Tarybos nariai susitinka tarpvyriausybinių konferencijų formatu. Šios valstybių narių vyriausybės atstovų konferencijos šaukiamos ES sutarčių pakeitimams aptarti ir dėl jų susitarti. Prieš 2009 m. įsigaliojant Lisabonos sutarčiai, tai buvo vienintelė Sutarčių peržiūros procedūra. Dabar ji vadinama įprasta peržiūros procedūra. Europos Vadovų Tarybos sušaukiama tarpvyriausybė konferencija sprendimus dėl Sutarčių pakeitimų priima vienbalsiai.

VAIDMUO

A. Vieta ES institucinėje sistemoje

Vadovaujantis ES sutarties 13 straipsniu, Europos Vadovų Taryba yra Sąjungos bendros institucinės struktūros dalis. Tačiau teisine prasme jos vaidmuo yra užtikrinti bendro pobūdžio politinį postūmį, o ne priimti sprendimus. Sprendimus, turinčius teisinių pasekmių ES, Europos Vadovų Taryba priima tik išimtiniais atvejais (žr. C dalies 2 punktą toliau), tačiau ji yra įgijusi nemažai institucinių sprendimų priėmimo įgaliojimų. Šiuo metu Europos Vadovų Taryba gali priimti teisiškai privalomus teisės aktus, kurie gali būti ginčijami Europos Sąjungos Teisingumo Teisme, įskaitant galimybę teikti ieškinius dėl neveikimo (SESV 265 straipsnis).

Pagal ES sutarties 7 straipsnio 2 dalį Europos Vadovų Taryba, gavusi Europos Parlamento pritarimą, yra įgaliota inicijuoti valstybės narės teisių sustabdymo dėl šiurkštaus ES principų pažeidimo procedūrą.

B. Santykiai su kitomis institucijomis

Europos Vadovų Taryba sprendimus priima visiškai nepriklausomai, ir Komisijos iniciatyva ar Parlamento dalyvavimas dažniausiai tam nebūtinai.

Nežiūrint į tai, pagal Lisabonos sutartį palaikomas organizacinis ryšys su Komisija, kadangi pastarosios pirmininkas yra balsavimo teisės neturintis Europos Vadovų Tarybos narys, o diskusijose dalyvauja Sąjungos vyriausiasis įgaliotinis užsienio reikalams ir saugumo politikai. Be to, rengdamasi savo susitikimams, Europos Vadovų Taryba neretai prašo Komisijos pateikti ataskaitas. Remiantis ES sutarties 15 straipsnio 6 dalies d punktu, Europos Vadovų Tarybos pirmininkas po kiekvieno jos susitikimo turi pateikti ataskaitą Parlamentui. Europos Vadovų Tarybos pirmininkas kas mėnesį susitinka ir su Parlamento pirmininku bei pastarosios institucijos frakcijų vadovais, o 2011 m. vasarį sutiko raštu teikti atsakymus į EP narių klausimus apie savo politinę veiklą. Tiesa, Parlamentas taip pat gali daryti tam tikrą neoficialią įtaką, jo pirmininkui dalyvaujant Europos Vadovų Tarybos susitikimuose ir prieš Europos Vadovų Tarybos susitikimus vykstančiuose partijų lyderių, atstovaujančių savo atitinkamoms Europos politinėms partijoms, susitikimuose. Be to, jis priima rezoliucijas dėl klausimų, kurie įtraukiami į Europos Vadovų Tarybos susitikimų darbotvarkę, dėl jos susitikimų rezultatų ir dėl jos teikiamų oficialių ataskaitų.

Pagal Lisabonos sutartį naujasis Sąjungos vyriausiasis įgaliotinis bendrajai užsienio ir saugumo politikai tapo dar vienu pareigūnu, teikiančiu pasiūlymus dėl užsienio politikos ir ją įgyvendinančiu Europos Vadovų Tarybos vardu. Europos Vadovų Tarybos pirmininkas užtikrina atstovavimą Sąjungai užsienyje bendros užsienio ir saugumo politikos klausimais, nepažeisdamas Sąjungos vyriausiojo įgaliotinio užsienio reikalams ir saugumo politikai įgaliojimų.

C. Įgaliojimai

1. Instituciniai įgaliojimai

Europos Vadovų Taryba „deramai skatina Sąjungos vystymąsi ir nustato bendrąsias politikos gaires ir prioritetus“ (ES sutarties 15 straipsnio 1 dalis). Be to, ji priima sprendimus kvalifikuota balsų dauguma dėl Tarybos sudėties ir rotuojančio valstybių pirmininkavimo kalendoriaus.

2. Užsienio ir saugumo politikos klausimai (žr. [5.1.1](#) ir [5.1.2](#))

Europos Vadovų Taryba nustato bendros užsienio ir saugumo politikos (BUSP) principus ir bendrąsias gaires bei priima sprendimus dėl bendrų jos įgyvendinimo strategijų (ES sutarties 26 straipsnis). Ji vienbalsiai sprendžia dėl to, ar rekomenduoti valstybėms narėms imtis laipsniškai formuoti bendrą ES gynybos politiką pagal ES sutarties 42 straipsnio 2 dalį.

Jei valstybė narė dėl svarbių su nacionaline politika susijusių prižasčių ketina nepritarti sprendimo priėmimui, Taryba, balsuodama kvalifikuota balsų dauguma, gali nuspręsti klausimą perduoti Europos Vadovų Tarybai vienbalsiam sprendimui priimti (ES sutarties

31 straipsnio 2 dalis). Tokia pat procedūra gali būti taikoma valstybei narei nusprendus įsitraukti į tvirtesnę bendradarbiavimą šioje srityje (ES sutarties 20 straipsnis).

3. Ekonominis valdymas ir daugiametė finansinė programa (DFP) ([1.4.3.](#))

Nuo 2009 m. dėl valstybių skolų krizės Europos Vadovų Taryba ir euro zonos aukščiausiojo lygio susitikimai tapo pagrindiniais veikėjais, sprendžiančiais pasaulinės bankų krizės padarinių klausimus. Vadovaujantis valstybių arba vyriausybių vadovų sudarytais *ad hoc* ar laikiniais susitarimais, kuriuos vėliau ratifikavo valstybės narės, keletas valstybių narių gavo finansinės pagalbos paketus. Ateityje finansinė pagalba bus teikiama taikant nuolatinį Europos stabilumo mechanizmą. Valstybių narių vyriausybės, aktyviai dalyvaujant Komisijai, Parlamentui ir Europos Centriniam Bankui, parengė tarptautinę Sutartį dėl stabilumo, koordinavimo ir valdysenos (taip pat vadinamą fiskaliniu susitarimu), pagal kurią leidžiama vykdyti griežtesnę valstybių narių biudžeto ir socioekonominės politikos kontrolę. Dėl to kyla vis daugiau klausimų apie Komisijos ir Parlamento vaidmenį, susijusį su euro zonos ekonominiu valdymu.

Svarbų vaidmenį Europos Vadovų Taryba atlieka ir įgyvendinant Europos semestrą. Per pavasario susitikimus ji skelbia politikos gaires, susijusias su makroekonominėmis, fiskalinėmis ir struktūrinėmis reformomis bei augimo skatinimo politika. Birželį vykstančių jos susitikimų metu ji pritaria rekomendacijoms, parengtoms atsižvelgiant į Komisijos sudarytą ir Taryboje aptartą nacionalinių reformų programų įvertinimą.

Europos Vadovų Taryba dalyvauja derybose dėl DFP, kurių metu jai tenka lemiamas vaidmuo siekiant politinio susitarimo dėl esminių DFP reglamente išdėstytų politinių klausimų (pvz., išlaidų ribų, išlaidų programų ir finansavimo (išteklių)).

4. Policijos ir teismų bendradarbiavimas baudžiamosiose bylose ([4.2.6](#)) ir ([4.2.7](#))

Tarybos narės prašymu, Europos Vadovų Taryba sprendžia, ar imtis tvirtesnio bendradarbiavimo su šia sritimi susijusiais klausimais (ES sutarties 20 straipsnis). Lisabonos sutartyje numatyta keletas naujų nuostatų dėl pereigos, pagal kurias Europos Vadovų Taryba gali keisti sprendimų priėmimo Taryboje tvarką ir vietoj vienbalsio balsavimo taikyti daugumos balsavimą ([1.2.4](#)).

LAIMĖJIMAI

Europos Vadovų Taryba veiksmingai priima bendrąsias ES veiksmų gaires. 2014 m. birželio 24 d. ji susitarė dėl penkių prioritetinių sričių, į kurias per ateinančius penkerius metus bus orientuotas ES darbas: 1) darbo vietų kūrimas, ekonomikos augimas ir konkurencingumas; 2) piliečių įgalėjimas ir apsauga; 3) energetikos ir klimato politika; 4) laisvė, saugumas ir teisingumas; ir 5) ES įtaka pasaulyje. Šie prioritetai išdėstyti dokumente, kuris vadinamas strategine Sąjungos kintančiame pasaulyje darbotvarke. Jis naudojama Europos Vadovų Tarybos darbui planuoti ir yra kitų ES institucijų darbo programų pagrindas.

Europos Vadovų Taryba taip pat padėjo išbristi iš įvairių ES sprendimų priėmimo proceso aklaviečių. Nežiūrint į tai, dėl jos tarpvyriausybinių pobūdžio ir sprendimų priėmimo procedūrų gali būti stabdoma Europos integracijos raida federacijos linkme apskritai. Instituciniai pokyčiai, kuriuos atnešė Lisabonos sutartis, dar turi būti įvertinti.

Verta pažymėti, kad Europos Vadovų Tarybos pirmininkas reguliariai teikia ataskaitas Europos Parlamentui.

A. Užsienio ir saugumo politika

Nuo XX a. 10-ojo dešimtmečio pradžios užsienio ir saugumo politika yra svarbus Europos Vadovų Tarybos susitikimų klausimas. Šioje srityje priimami sprendimai apima:

- tarptautinį saugumą ir kovą su terorizmu,
- Europos kaimynystės politiką ir santykius su Rusija,
- santykius su Viduržemio jūros regiono ir Artimųjų Rytų šalimis.

Per 1999 m. gruodžio 10–11 d. Helsinkyje vykusį susitikimą Europos Vadovų Taryba nusprendė stiprinti BUSP plėtojant karinius ir nekarinius krizių valdymo pajėgumus.

2003 m. gruodžio 12 d. Briuselyje vykusiame susitikime Europos Vadovų Taryba patvirtino Europos saugumo strategiją.

2016 m. birželio 22 ir 23 d. Briuselyje susitikusi Europos Vadovų Taryba susitarė dėl būtinybės inicijuoti nuolatinį struktūrizuotą bendradarbiavimą (PESCO), siekiant stiprinti Europos saugumą ir gynybą. PESCO sukurtas 2017 m. gruodžio 11 d. Tarybos sprendimu. PESCO veikloje dalyvauja visos ES valstybės narės, išskyrus Daniją ir Malta.

B. Plėtra (žr. [5.5.1](#))

Europos Vadovų Taryba nustato kiekvieno ES plėtros etapo sąlygas. 1993 m. Kopenhagoje ji apibrėžė tolesnės plėtros etapų bangos pagrindą (Kopenhagos kriterijus). Per vėlesniais metais vykusius susitikimus buvo patikslinti įstojimo kriterijai ir institucinės reformos, kurias reikalaujama įgyvendinti iki įstojant į ES.

2002 m. gruodžio 12–13 d. Kopenhagoje vykusiame Europos Vadovų Tarybos susitikime priimtu sprendimu, 2004 m. gegužės 1 d. ES valstybėmis narėmis tapo Čekija, Estija, Kipras, Latvija, Lenkija, Lietuva, Malta, Slovakija, Slovėnija ir Vengrija. Rumunija ir Bulgarija į Sąjungą įstojo 2007 m. sausio 1 d.

Per 2005 m. spalio 3 d. susitikimą Liuksemburge Taryba patvirtino derybų dėl narystės ES su Kroatija ir Turkija pagrindą. 2011 m. gruodžio 9 d. pasirašius stojimo sutartį su Kroatija, 2013 m. liepos 1 d. ši šalis tapo ES nare.

C. Institucinė reforma

1999 m. spalio 15–16 d. Tamperėje vykusiame Europos Vadovų Tarybos susitikime buvo priimtas sprendimas dėl ES pagrindinių teisių chartijos ([4.1.2](#)) rengimo tvarkos. Per 1999 m. gruodžio mėn. Europos Vadovų Tarybos susitikimą Helsinkyje buvo sušaukta tarpvyriausybė konferencija Nicos sutarčiai pasirengti.

2001 m. gruodžio 14–15 d. Lakene vykusio Europos Vadovų Tarybos susitikimo metu buvo nuspręsta sušaukti Konventą dėl Europos ateities, kuris parengė pritarimo nesulaukusią Sutartį dėl Konstitucijos Europai ([1.1.4](#)). Po dvejus su puse metų trukusios institucinės aklavietės 2007 m. birželio 21–22 d. vykusiame Europos Vadovų Tarybos susitikime buvo patvirtinti išsamūs tarpvyriausybė konferencijos įgaliojimai, o 2007 m. gruodžio 13 d. pasirašyta Lisabonos sutartis, įsigaliojusi 2009 m. gruodžio

1 d. (1.1.5). 2011 m. kovo 25 d. Europos Vadovų Taryba priėmė sprendimą, kuriuo buvo iš dalies pakeistas 136 straipsnis ir sudarytos sąlygos sukurti Europos stabilumo mechanizmą.

2018 m. birželio 29 d. Europos Vadovų Taryba priėmė sprendimą dėl Europos Parlamento sudėties, pagal kurį valstybėms narėms suteikiama galimybė imtis reikiamų vidaus priemonių 2019–2024 m. kadencijos Parlamento rinkimams surengti^[1].

2018 m. kovo 23 d. Europos Vadovų Taryba (50 straipsnis), susitikusi ES 27 sudėtimi, priėmė gaires dėl būsimų santykių su JK po „Brexit’o“ pagrindinių principų. Remiantis gairėmis, ES pageidauja kuo glaudesnės partnerystės su JK, kuri, be kita ko, apimtų prekybą ir ekonominį bendradarbiavimą, saugumą ir gynybą.

2019 m. balandžio 10 d. Europos Vadovų Taryba (50 straipsnis) atkreipė dėmesį į gautą JK Ministrės Pirmininkės Therosos May 2019 m. balandžio 5 d. laišką, kuriame prašoma dar kartą pratęsti ES sutarties 50 straipsnio 3 dalyje nustatytą terminą. Europos Vadovų Taryba sutiko pratęsti terminą iki 2019 m. spalio 31 d., kad būtų galima ratifikuoti susitarimą dėl išstojimo.

2019 m. spalio 17 d. Europos Vadovų Taryba, posėdžiaudama ES 27 sudėtimi, pritarė peržiūrėtam susitarimui dėl išstojimo ir patvirtino peržiūrėtą politinę deklaraciją, dėl kurių tą pačią dieną buvo susitarę ES ir JK derybininkai. Remiantis šiuo susitarimu, Jungtinei Karalystei buvo sudaryta galimybė tvarkingai išstoti iš Europos Sąjungos.

2019 m. spalio 29 d. Europos Vadovų Taryba, atsižvelgdama į JK prašymą, priėmė sprendimą pratęsti ES sutarties 50 straipsnio 3 dalyje nustatytą terminą iki 2020 m. sausio 31 d., kad daugiau laiko būtų skirta susitarimo dėl išstojimo ratifikavimui. Išstojimo iš Europos Sąjungos susitarimas įsigaliojo 2020 m. sausio 31 d. Jis žymi ES sutarties 50 straipsnyje nustatyto laikotarpio pabaigą ir pereinamojo laikotarpio, kuris tęsiasi iki 2020 m. gruodžio 31 d., pradžią. Jungtinė Karalystė yra ne ES valstybė narė, o trečioji šalis.

Eeva Pavy
02/2020

[1]2018 m. birželio 28 d. Europos Vadovų Tarybos sprendimas (ES) 2018/937, kuriuo nustatoma Europos Parlamento sudėtis (OL L 165, 2018 7 2, p. 1).

